

Phát huy tính tích cực của sinh viên ngành Giáo dục Tiểu học trong học tập học phần Phương pháp dạy học tự nhiên - xã hội ở bậc Tiểu học thông qua kỹ thuật dạy học tích cực

Hoàng Phúc Ngân*, Nguyễn Thị Tố Uyên*

*ThS. Trường Đại học Hoa Lư

Received: 6/10/2024; Accepted: 13/10/2024; Published: 18/10/2024

Abstract: In response to the need for fundamental and comprehensive innovation in education and training, universities, especially teacher training schools, have made many efforts in recent years to innovate teaching methods, applying active teaching techniques to promote the positivity, initiative, self-awareness and creativity of learners. In the scope of this article, we mention the application of the “puzzle” teaching technique and the “tablecloth” technique to promote the active learning of students in teaching the subject of Natural - Social Teaching Methods in primary schools.

Keywords: Positivity, “puzzle” technique, “tablecloth” technique

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục hiện nay, việc phát huy tính tích cực của sinh viên (SV) trong quá trình học tập ngày càng được quan tâm, đặc biệt là đối với ngành Sư phạm Tiểu học. Học phần “Phương pháp dạy học Tự nhiên - Xã hội ở tiểu học” đóng vai trò vô cùng quan trọng trong việc hình thành và phát triển năng lực chuyên môn cho SV. Tuy nhiên, thực tiễn giảng dạy hiện nay cho thấy nhiều SV vẫn còn thiếu sự chủ động, sáng tạo trong quá trình học tập. Điều này đặt ra yêu cầu cần thiết phải áp dụng các kỹ thuật dạy học tích cực trong giảng dạy nhằm khơi dậy và phát huy tối đa tiềm năng của SV.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tính tích cực trong học tập

Tính tích cực là thái độ, hành vi và cách tiếp cận của con người đối với cuộc sống, công việc hoặc các hoạt động khác nhau một cách chủ động, lạc quan, hướng tới sự cải thiện. Trong bối cảnh giáo dục, tính tích cực đề cập đến việc SV tự giác, chủ động tham gia các hoạt động trong quá trình học tập với tinh thần say mê, đối mặt với mọi thử thách để đạt được mục tiêu.

2.2. Kỹ thuật dạy học tích cực

Để phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học cần sử dụng các PP, kỹ thuật dạy học tích cực. Kỹ thuật dạy học là những biện pháp, cách thức hành động của GV và HS trong các tình huống hành động nhỏ nhằm thực hiện và điều khiển quá trình dạy học. Với các kỹ thuật dạy học tích cực, người giáo viên giữ vai trò tổ chức và định hướng hoạt động, hỗ trợ và đánh giá hoạt động học tập của

HS; còn HS tự giác, tích cực và chủ động tham gia vào các hoạt động học tập, từ đó chiếm lĩnh kiến thức, đồng thời phát triển các KN cũng như hoàn thiện các phẩm chất tốt đẹp.

Theo Nguyễn Lăng Bình, Nguyễn Phương Hồng, Đỗ Hương Trà hiện nay, hệ thống kỹ thuật dạy học bao gồm: kỹ thuật “Khăn trải bàn”, kỹ thuật “Mảnh ghép”, kỹ thuật “Bể cá”, kỹ thuật “Sơ đồ tư duy”, kỹ thuật “Động não”,...

2.3. Thiết kế một số kế hoạch bài học vận dụng kỹ thuật dạy học tích cực nhằm phát huy tính tích cực học tập của SV trong giảng dạy học phần Phương pháp dạy học Tự nhiên – Xã hội (TNXH) ở Tiểu học

2.3.1. Vận dụng kỹ thuật dạy học khăn trải bàn vào dạy học học phần Phương pháp dạy học TNXH ở tiểu học

Kỹ thuật khăn trải bàn là một trong số các kỹ thuật dạy học tích cực, khuyến khích sự tham gia và hợp tác giữa các thành viên trong nhóm. Kỹ thuật này thường được sử dụng để phát triển kỹ năng làm việc nhóm, giao tiếp, tạo môi trường học tập tích cực, thúc đẩy tư duy phân biện của SV.

Cách thực hiện:

Chia HS thành các nhóm và phát cho mỗi nhóm một tờ giấy to (A0)

Trên giấy chia thành các phần, gồm phần chính giữa và các phần xung quanh. Phần xung quanh được chia theo số thành viên của nhóm.

Mỗi cá nhân làm việc độc lập trong khoảng vài phút, tập trung suy nghĩ trả lời câu hỏi/ nhiệm vụ theo cách nghĩ, cách hiểu riêng rồi viết vào phần giấy

của mình trên tờ giấy lớn.

Trên cơ sở ý kiến của mỗi cá nhân, HS thảo luận nhóm, thống nhất ý kiến và viết vào phần chính giữa của tờ giấy.

Báo cáo kết quả: Đại diện nhóm trình bày kết quả thảo luận của nhóm trước cả lớp; Các nhóm khác có thể bổ sung, phản hồi giúp tăng cường khả năng tương tác, học hỏi lẫn nhau; GV nhận xét, kết luận

Lưu ý khi sử dụng

Trong trường hợp nhóm có số SV đông, không đủ chỗ để viết trên khăn trải bàn thì GV có thể phát cho mỗi SV một mảnh giấy nhỏ để các em ghi ý kiến cá nhân, sau đó ghim hoặc dán vào phần xung quanh của khăn trải bàn.

Trong quá trình thảo luận thống nhất ý kiến, những ý kiến trùng nhau có thể ghim, dán chồng lên nhau. Những ý kiến không thống nhất, cá nhân có quyền bảo lưu và được giữ ở phần xung quanh của khăn trải bàn.

Ví dụ minh họa

Vận dụng kỹ thuật dạy học khăn trải bàn trong dạy học nội dung “Định hướng đổi mới các phương pháp dạy học các môn học về TNXH”.

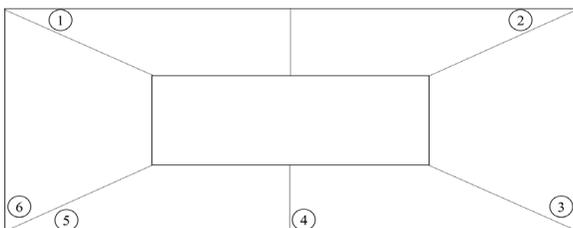
Lớp có 48 SV, chia thành 8 nhóm, mỗi nhóm 6 SV

GV phát cho mỗi nhóm 1 tờ giấy khổ lớn A0 và bút màu

Giao nhiệm vụ cho các nhóm: “Theo em, tại sao phải đổi mới các PP dạy học các môn học về TNXH ở tiểu học?”

GV giải thích kỹ thuật khăn trải bàn: Mỗi SV suy nghĩ cá nhân và ghi câu trả lời của mình vào một góc của tờ giấy khổ A0; Sau thời gian làm việc cá nhân, các nhóm thảo luận, thống nhất đưa ra ý kiến chung và viết vào phần chính giữa của khổ giấy A0.

Tại sao phải đổi mới các phương pháp dạy học các môn học về Tự nhiên và Xã hội ở tiểu học?

SV làm việc cá nhân trong vòng 7 phút ghi ra ý tưởng của mình vào các góc khác nhau của tờ giấy (mỗi người một góc)

Sau khi kết thúc thời gian làm việc cá nhân, nhóm thảo luận chung để tổng hợp và viết ra ý kiến chung

của nhóm vào phần trung tâm của tờ giấy.

Báo cáo kết quả: Mỗi nhóm cử đại diện lên trình bày; Nhóm khác lắng nghe, bổ sung thêm các ý kiến khác (nếu có).

GV nhận xét, tổng kết và làm rõ các điểm quan trọng.

2.3.2. Vận dụng kỹ thuật dạy học mảnh ghép vào dạy học phân Phương pháp dạy học TNXH ở Tiểu học

Kỹ thuật mảnh ghép là kỹ thuật dạy học mang tính hợp tác kết hợp giữa cá nhân, nhóm và liên kết giữa các nhóm nhằm giải quyết một nhiệm vụ phức hợp. Mỗi nhóm chịu trách nhiệm nghiên cứu và trở thành chuyên gia về một phần của bài học, sau đó chia sẻ kiến thức đó với các nhóm khác. Kỹ thuật này nhằm mục đích khuyến khích sự tham gia tích cực của SV, tăng cường kỹ năng làm việc nhóm và đảm bảo rằng tất cả SV nắm vững nội dung bài học.

Cách tiến hành: Kỹ thuật mảnh ghép được chia làm 2 vòng, cụ thể:

Vòng 1: Nhóm chuyên gia

Chia lớp thành các nhóm nhỏ, số nhóm được chia bằng số nhiệm vụ được giao và số chuyên gia trong mỗi nhóm bằng hoặc lớn hơn số nhóm chuyên gia.

Giao nhiệm vụ cụ thể cho mỗi nhóm (Ví dụ: Nhóm 1 – Nhiệm vụ 1; Nhóm 2 – Nhiệm vụ 2; Nhóm 3 – Nhiệm vụ 3;...).

Mỗi nhóm tập trung nghiên cứu phần nội dung của nhóm mình. Các thành viên trong nhóm trao đổi, thảo luận để hiểu rõ và nắm vững phần nội dung đó.

Vòng 2: Nhóm các mảnh ghép

Sau khi cả nhóm hoàn thiện việc nghiên cứu, HS từ mỗi nhóm sẽ tách ra và tạo thành các nhóm mới. Mỗi nhóm mới sẽ bao gồm một thành viên từ mỗi nhóm ban đầu, đảm bảo rằng mỗi nhóm mới có đủ các “chuyên gia” về tất cả các phần của bài học.

Chia sẻ kiến thức: Trong nhóm mới, các “chuyên gia” lần lượt trình bày phần nội dung mà nhóm mình đã nghiên cứu. Các thành viên khác trong nhóm lắng nghe, ghi chép và đặt câu hỏi nếu cần.

Sau khi chia sẻ thông tin, nhiệm vụ mới sẽ được giao cho nhóm ở vòng 2 để giải quyết (yêu cầu nhiệm vụ mới phải mang tính khái quát, tổng hợp toàn bộ nội dung). Các nhóm mới trình bày, chia sẻ kết quả nhiệm vụ ở vòng 2.

Lưu ý khi sử dụng

GV cần chuẩn bị tài liệu và hướng dẫn cụ thể cho từng phần nội dung. Cần phân chia nhóm hợp lý, đảm bảo sự đồng đều về năng lực giữa các nhóm, sự đa dạng trong mỗi nhóm mới.

Ưu, nhược điểm:

Ưu điểm: phát triển năng lực hợp tác và giao tiếp cho SV, phát huy tính tích cực, chủ động trong học tập, phát triển tư duy phân biện ở người học, tạo được môi trường học tập đa dạng.

Nhược điểm: có thể mất thời gian, công sức đòi hỏi GV phải sắp xếp cẩn thận, kết quả buổi thảo luận phụ thuộc nhiều vào các nhóm chuyên gia

Ví dụ minh họa

Vận dụng kỹ thuật dạy học mảnh ghép trong dạy học nội dung “Một số PP dạy học chủ yếu của các môn TNXH ở tiểu học”

- Vòng 1. Nhóm chuyên gia

GV chia nhóm thành 02 cụm; mỗi cụm 04 nhóm, mỗi nhóm 6 SV (được đánh thứ tự lần lượt từ 1 đến 6), cụ thể: Cụm 1 gồm các nhóm: 1A, 2A, 3A, 4A; Cụm 2 gồm các nhóm 1B, 2B, 3B, 4B.

Giao nhiệm vụ cho từng nhóm, cụ thể:

Nhóm 1A, 1B: Tìm hiểu khái niệm, tác dụng và các bước tiến hành của phương pháp quan sát

Nhóm 2A, 2B: Tìm hiểu khái niệm, tác dụng và các bước tiến hành của phương pháp thảo luận

Nhóm 3A, 3B: Tìm hiểu khái niệm, tác dụng và các bước tiến hành của phương pháp thực hành

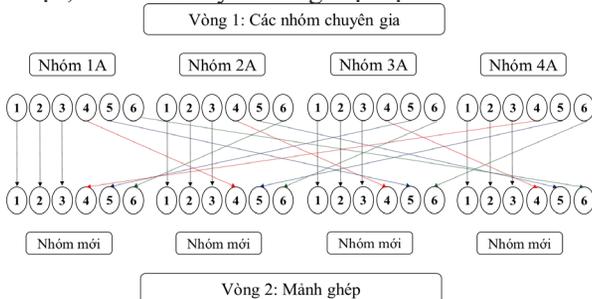
Nhóm 4A, 4B: Tìm hiểu khái niệm, tác dụng và các bước tiến hành của phương pháp giải quyết vấn đề

GV yêu cầu các nhóm thảo luận về nhiệm vụ được giao và ghi thông tin ra giấy. Thời gian hoàn thành 15 phút

- Vòng 2. Nhóm mảnh ghép

Các thành viên của nhóm “chuyên gia” được tách ra để hình thành nhóm nhóm “mảnh ghép”, cụ thể cách chia như sau:

Mỗi cụm chia thành 4 nhóm mới, mỗi nhóm gồm 6 bạn, sơ đồ di chuyển trong một cụm như sau:

Chia sẻ kiến thức: Trong nhóm mới, các “chuyên gia” lần lượt trình bày phần nội dung mà nhóm mình đã nghiên cứu. Các thành viên khác trong nhóm lắng nghe, ghi chép và đặt câu hỏi nếu cần.

Sau khi kết thúc thời gian chia sẻ thông tin, GV yêu cầu các nhóm “mảnh ghép” tiếp tục thảo luận, trả lời 02 câu hỏi sau:

Câu hỏi 1: Trong các PP dạy học trên, em thấy PP nào phù hợp nhất để dạy môn Tự nhiên và Xã hội ở tiểu học? Vì sao?

Câu hỏi 2: Theo em, làm thế nào để kết hợp hiệu quả các PP dạy học khác nhau trong một tiết học môn TNXH ở tiểu học.

Các nhóm “mảnh ghép” chia sẻ kết quả thảo luận nhiệm vụ ở vòng 2; Các nhóm khác lắng nghe, nhận xét, bổ sung.

GV nhận xét, tổng kết kiến thức.

2.4. Thực nghiệm sư phạm

Nhóm tác giả đã tiến hành thực nghiệm giáo án có vận dụng một số kỹ thuật dạy học nhằm phát huy tính tích cực của SV trong dạy học học phần PP dạy học TNXH ở tiểu học. Trong quá trình thực nghiệm, thông qua việc theo dõi, đánh giá quá trình học tập của SV, dựa vào kết quả các bài kiểm tra và kết quả học tập của SV, chúng tôi nhận thấy việc vận dụng một số kỹ thuật dạy học tích cực trong quá trình giảng dạy giúp SV hứng thú trong quá trình học tập, SV được trải nghiệm thực tế để lĩnh hội tri thức, tạo một không khí lớp học sôi nổi, qua đó SV phát huy được tính tích cực, chủ động và sáng tạo trong học tập.

3. Kết luận

Mỗi kỹ thuật dạy học đều có những ưu, nhược điểm riêng song việc vận dụng một số kỹ thuật dạy học vào quá trình giảng dạy học phần PP dạy học TNXH ở tiểu học là rất cần thiết nhằm phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của SV; giúp SV hình thành những phẩm chất, KN cần thiết trong môi trường học tập đại học và chuẩn bị tốt cho sự nghiệp tương lai.

Tài liệu tham khảo

[1]. Nguyễn Lăng Bình (2017), *Dạy và học tích cực, một số phương pháp và kỹ thuật dạy học*, NXBGD. Hà Nội

[2]. Nguyễn Lăng Bình, Nguyễn Phương Hồng, Cao Thị Thặng, Đỗ Hương Trà (2010), *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kỹ thuật dạy học*, NXBĐHSP. Hà Nội

[3]. Nguyễn Văn Cường (2020), *Li luận dạy học hiện đại: cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học*, NXBĐHSP. Hà Nội

[4] Nguyễn Thị Thu Thủy (2020), “*Thực trạng sử dụng phương pháp, kỹ thuật dạy học tích cực trong dạy học vật lý tại các trường trung học phổ thông tỉnh Hưng Yên*”, Tạp chí Giáo dục. Hà Nội